

Oponentský posudek praktické bakalářské práce Magdy Bodanské.
Fakulta restaurování Univerzity Pardubice,
Ateliér restaurování nástěnné malby a sgrafita.
Bakalářská práce na téma:
Restaurování části maleb v kupoli baziliky Navštívení Panny Marie
na Svatém kopečku u Olomouce.

Restaurátorský zásah se týkal spodní části obrazu s tématem Abraháмова žena Sára v klenbě kupole baziliky od augsburgského, později vídeňského malíře Johanna Stegera (Jana Stegra).

Úvodem bych chtěl upozornit, že název kostela v titulu bakalářské práce je zavádějící, neboť je v něm uveden jako bazilika Nanebevzetí Panny Marie na Svatém kopečku, všude jinde v práci je již kostel jmenován správně t. j. Navštívení Panny Marie. Další výtkou na úvod je v práci nejednotné psaní jména malíře Johanna Stegera. V textu se vyskytuje i německo-česká kombinace Johann Stegr (str. 12).

V první kapitole práce uvádí studentka základní evidenční údaje týkající se památky a ve zkratce základní údaje o vlastním restaurování a dokumentaci, ve druhé se věnuje umělecko-historickému průzkumu. Od třetí kapitoly se paní Bodanská soustředí již na restaurování malby. Začíná restaurátorským průzkumem, následuje návrh koncepce restaurátorského zásahu. Obsahem páté kapitoly je popis vlastního restaurování.

V základních údajích studentka charakterizuje techniku malby jako fresco-secco. Jsem si vědom, že tento název kombinované techniky nástěnné či nástropní malby je u nás tradičně používán, ale není to termín správný, navíc v ostatním světě nepoužívaný a tím pádem nesrozumitelný. Správné je užívat termíny technika affresco a technika a secco, případně kombinace technik affresco a a secco.

Ve stručné historii studentka zmiňuje nejdůležitější data vztahující se ke stavbě kostela a postupně vznikajícím objektům na něj navazujících i k proměnám interiéru a jeho výzdobě. Zmiňuje se o osudech celého areálu v průběhu několika staletí a dochází až k devadesátým létům 20. století, kdy byl celý komplex navrácen strahovským premonstrátům. Ve třetí podkapitole druhé kapitoly uvádí opravy interiéru a maleb v minulosti. V páté a dalších podkapitolách druhé kapitoly se pak soustředí na popis výzdoby kupole od pendantivů s mladšími malbami Jana Kryštofa Handkeho, přes tambur, až do vlastní kupole s malovanou výzdobou Johanna Stegera. Zde studentka píše o malbách jako o freskách (str. 12), přestože v úvodních údajích jejich techniku charakterizuje jako kombinaci malby affresco a a secco. Následuje popis a ikonografie jednotlivých obrazů v zrcadlech vymezených štukovou výzdobou. Podrobněji se nakonec věnuje obrazu Abraháмова žena Sára. Restaurování spodní části tohoto obrazu je předmětem této praktické bakalářské práce. Ke konci druhé kapitoly velmi krátce charakterizuje osobnost Johanna Stegera a jeho dílo. Jako hlavní nedostatek těchto dvou kapitol musím uvést naprostou absenci poznámkového aparátu. V textu je uvedeno velké množství informací, které nejsou podloženy konkrétními zdroji. Ať již se jedná

o historická fakta a datace nebo o texty vztahující se k jednotlivým obrazům. Považuji to za velkou chybu, která zbytečně snižuje kvalitu celé práce.

Třetí kapitola popisuje restaurátorský průzkum, ve kterém se studentka zaměřuje na identifikaci techniky malby, identifikaci pozdějších zásahů v malbě a zjištění druhu a rozsahu jejího poškození. Nedestruktivní část představuje vizuální průzkum v rozptýleném a bočním světle a pozorování malby ve světle UV lampy. V destruktivní části průzkumu studentka odebrala vzorky barevné vrstvy pro laboratorní analýzy, tzn. pro definování výstavby barevného souvrství, identifikaci použitých pigmentů a pojítek a zjištění přítomnosti a charakteru přemaleb. Z vytipovaných míst byly dále odebrány vzorky pro zjištění event. mikrobiologického napadení.

V podkapitolách třetí kapitoly paní Bodanská definuje, na základě poznatků získaných průzkumem, techniku díla. Postupuje systematicky od zdiva přes složení a nanášení omítek, identifikaci denních dílů až k vlastní malbě, které předchází rytá kresba a základní rozvržení pomocí štětcové kresby. Z popisu však není příliš jasné, zda se fresková část malby týká pouze této štětcové kresby nebo i podmalby, která by představovala lokální barevný základ pro finální malbu technikou a secco, kterou studentka definuje jako vápenné secco modifikované přidáním proteinů. V další podkapitole zmiňuje použité pigmenty. Podkapitola 3.1.9. je věnována autorským opravám, které byly v malbě nalezeny a které studentka nazývá pentimenty namísto pentimenti či pentimento. V podkapitole 3.2. a navazujících paní Bodanská mapuje mladší zásahy v malbě a identifikuje tři druhy přemaleb odlišného charakteru. Na základě laboratorních analýz definuje pigmenty a pojítka. Dále sleduje poškození malby, její zanesení nečistotami, lokální rozvolnění originální barevné vrstvy a lokální biologické napadení, kde je pomocí laboratorních analýz zjištěna přítomnost plísní a řas. Zmiňuje též mechanické defekty a dobrou soudržnost omítek. Degradací fixází z minulých oprav vysvětluje ztmavnutí malby. Na konci třetí kapitoly konstatuje ztmavnutí a změnu barevnosti rozsáhlých přemaleb.

V kapitole 4 paní Bodanská předkládá návrh koncepce restaurátorského záměru. Tento návrh obsahuje zkoušky materiálů a technologických postupů, první čištění malby, konsolidaci barevné vrstvy, snímání přemaleb a vrstev ztmavlé fixáže, konsolidaci omítkových vrstev, tmelení defektů, likvidaci biologického napadení, retuš a rekonstrukci. Jako nedílnou součást restaurátorského zásahu uvádí fotografickou a grafickou dokumentaci maleb a jednotlivých úkonů restaurování a závěrečnou restaurátorskou zprávu.

Pátá kapitola je věnována popisu vlastního restaurování, které probíhalo v souladu se záměrem. Studentka zde představuje zkoušky konsolidantů a výběr nejvhodnějšího a popisuje postup při prekonsolidaci barevné vrstvy. Po provedení zkoušek volí biocidní prostředek, který nezpůsobuje optické změny malby. Po provedených zkouškách čištění malby a snímání přemaleb vybírá jako optimální prostředek iontoměnič C100EHLT. Zkoušky jsou zaneseny v příložené tabulce. Podkapitola 5.4.2. představuje průběh postupného snímání přemaleb a dočišťování depozity zanesené originální barevné vrstvy. Pro toto dočištění byla, opět po provedených zkouškách, zvolena směs vody a etanolu (1 : 1). Po dokončení čištění byla

malba znovu lokálně fixována Primalem SF016 v 1,5% koncentraci, tedy stejným materiálem, kterým bylo provedeno první zpevnění předcházející čištění malby. Omítkové vrstvy odhalené v drobných mechanických defektech byly opakovaně zpevněny vápennou nanosuspencí CaLoSil E25 (celkem 3x). K tmelení defektů byl použit vápenný štuk (1 : 2). Retuš byla volena nápodovivá a provedena práškovými pigmenty pojenými Klucelem G 2% koncentrace. V místech rozsáhlejší absence původní barevné vrstvy studentka volila rekonstrukci malby.

V kapitole šesté uvádí paní Bodanská seznam použitých materiálů. Po doporučení režimu památky následuje poslední kapitola textu věnujícího se restaurování maleb. V tomto závěru studentka zhodnocuje přínos, který pro ni práce znamenala ať již z hlediska odborného, tak i z hlediska osobního podílu na práci většího rozsahu, kde důležitou roli hraje týmová spolupráce většího počtu restaurátorů.

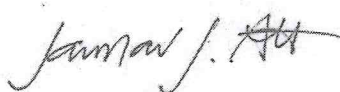
Zamýšlí se i nad otázkou autenticity díla a jejího potlačení v rámci příliš rozsáhlých domaleb a přemaleb i nad variantami možných způsobů retuší a rekonstrukcí.

Výsledek restaurování malby hodnotím jako výborný. Studentka pracovala velmi systematicky, s patřičným respektem a pokorou ke svěřenému dílu. Jednotlivé pracovní úkony jsou prováděny citlivě, zkoušky materiálů a technologických postupů metodicky, zodpovědně a rozvážně. Jak retuše, tak i dílčí rekonstrukce působí integrálně a čistě, je vidět, že paní Bodanská je, co se týká výtvarné erudice, bezesporu na vysoké úrovni. Velmi oceňuji i její pocit nutné sounáležitosti s větším kolektivem restaurátorů podílejících se na úkolu. Není to úplně běžné. Fotografická dokumentace průběhu prací i dokumentace grafická jsou dostatečně přesvědčivé a vyčerpávající, kvalita fotodokumentace jednotlivých pracovních úkonů je vzorná. Snad jedinou výtkou je neuvedení typu a parametrů UV lampy. Je nutné ocenit studentčinu schopnost využití výsledků laboratorních analýz v nasměrování dalších fází restaurátorského průřezu a dále pak i ve vlastním restaurování. Velmi mne mrzí, že jsem nucen vznést i kritické připomínky, ale bakalářská práce musí jako celek splňovat určité parametry, které ji staví do polohy menšího badatelského úkolu představujícího i nutnost metodického dodržování pravidel v práci se zdroji. Tak, jak paní Bodanská zpracovává v rámci průzkumu získané poznatky z laboratorních analýz, by měla obdobně zpracovávat i poznatky získané studiem literatury a pramenů. Jak jsem uvedl již výše, v prvních kapitolách chybí poznámkový aparát, v němž by se studentka odkazovala na zdroje získaných informací, případně z nich citovala. Samozřejmě, že restaurátorovi nepřísluší stylizovat se do role historika umění, tím spíše by však měl, i s ohledem na širší odbornou veřejnost, která se s jeho prací může setkat jako s případným studijním materiálem, dbát na to, aby veškeré informace, které zpráva přináší, byly dohledatelné a ověřitelné. V těchto souvislostech je třeba také pozorněji a disciplinovaněji užívat odborné názvy a výrazy. Seznam literatury a pramenů není příliš rozsáhlý, ale v základu dostačující. Zde bych chtěl upozornit, že první dva tituly uvedené v seznamu pramenů patří do seznamu literatury.

Práci doporučuji k obhajobě a hodnotím známkou velmi dobře.

Jaroslav J. Alt

V Trstěnici dne 11. 9. 2012

Univerzita
Pardubice
Fakulta
restaurování

Oponentský posudek teoretické části bakalářské práce studentky Magdy Bodanské

Studijní program: Výtvarná umění

Studijní obor: Restaurování a konzervace nástěnné malby a sgrafita

Název tématu bakalářské práce: „Restaurování části maleb v kupole baziliky Navštívení Panny Marie na Svatém kopečku u Olomouce“

Název teoretické části práce: „Srovnání různých typů konsolidantu historických omítek“

Teoretická část bakalářské práce Magdy Bodanské je zaměřena na srovnávání možností konsolidace poškozených vápenných omítek několika vybranými typy konsolidantu. Zvolené téma vychází z potřeb praktického restaurování nástěnných maleb nebo povrchů historické architektury, kde je nutnost stabilizace a zpevňování degradovaných omítkových vrstev poměrně často součástí restaurátorského resp. konzervátorského zásahu. Autorka bakalářské práce se v posuzované teoretické části zpočátku zabývá základním popisem koroze a konsolidace vápenných omítek a následně i podrobnější charakteristikou jednotlivých vybraných typů konsolidantů. Výběr konsolidantů odpovídá hlavním současným možnostem a trendům v oblasti zpevňování historických vápenných omítek. V dostatečné šíři jsou pak v dalším textu charakterizovány i referenční plochy, na kterých byly vybrané konsolidanty testovány, stejně tak i způsob aplikace a jednotlivé použité zpevňovací prostředky. Zvolené metody hodnocení konsolidačního účinku odpovídají danému tématu a rozsahu práce.

Přehledným způsobem jsou zpracovány i zjištěné výsledky měření a posouzení účinku konsolidace, včetně možných negativních efektů. Výsledky jsou přiměřeně vyhodnoceny a interpretovány, jednotlivá měření jsou doplněna vhodnou fotodokumentací a tabulkami.

V shrnutí pak autorka práce opět velmi srozumitelně a odpovídajícím způsobem zjištěným výsledkům vzájemně srovnává jednotlivé testované konsolidanty.

Práce splňuje zadání, doporučuji jí k obhajobě a pro hodnocení teoretické části bakalářské práce Magdy Bodanské navrhuji stupeň „výborně“.

V Litomyšli, 7.9.2012

Ing. Karol Bayer